

פיוט שער הרחמים

נהגו¹ בקהילותינו שבלילי ראש חדש [אחר נתקבל של מנחה] קודם ערבית, עומד החזן ופותח בפיוט זה שער הרחמים לעם וכו'.²

אבינו מלכינו את שער מידת הרחמים שלך, לעם ישראל ש בך בוטח, ביום ראש החדש הזה שאנו עומדים בו, עשה ש, יפתח³:

[בעבור] יום {יה – שם רחמים}⁴, ישעי {שאתה בלבד הוא מושיעינו}, לך אקרא, בימים ובלילות. אל, [שם חוזק] גדול ונורא, נורא עלילות⁵. [החל ו] שלח נא [את שלבי ה] גאולות⁶, ולך [ע"ז נודה ו] נשפח. ונקריב קרבנות, [בבית המקדש] על גבי המזבח:

שער הרחמים

¹ ע"פ סידורי ספרד הקדמונים, ואע"פ שאין לו זכר בתכאלי"ל, וכמו שכבר העיר בזה מהר"י צוביירי בכנה"ג סי' מ"ו. אמנם שם בסידורי ספרד כ' לאומרו קודם הזמירות של שחר, וכן ברוב הסידורים סודרו כבקשות לאומרם קודם התיקון, אבל כבר נתקבל המנהג בכל קהילותינו לאומרו בלילי ר"ח, ובטעם אמירתו דוקא בלילי ר"ח, כ' מהר"י צוביירי שם בזה"ל: ובערבי ר"ח וכן בלילי שני דר"ח שמתחילין לומר בכניסת היום בתפילת ערבית יעלה וכו', היינו שיעלה זכרונינו לפני ה' לחסד ולרחמים, לעולם אחרי קדיש ותקבל, עומד החזן ופותח תפלת ערבית באמירת פיוט שער הרחמים וכו', ואומרים וכו'...

² שחיברו ר"י הלוי ושמו רמוז בראשי הבתים, והיא בקשה שנתקנה על ר"ח כמו שמובן מתוכנה. והביאו מנהג זה מהר"י צאלח זצ"ל בעץ חיים, ומהר"י צוביירי זצ"ל בכנה"ג.

³ כ"ג כל גלילות תימן. וכ"כ במחזור וניציא [שנ"ח], אך בלא מילת הזה. אבל בסידור וניציא [שס"א] הגי' נא להפתח. וברוממות אל (אלג"ר תרנ"ג) החדש לנו יפתח. ובסידורי הספרדים הזה יפתח. ומזה נראה שבכל מקום הגיהו ע"פ המשקל של נגינתם, וכן ע"פ סברת חכמיהם. ועי' יחזקאל מ"ו, א.

⁴ גי' ע"ח יום, ובפי' הביא שיש רוצים לגרוס יה ודחה לדבריהם, וגם בסידור וניציא הנ"ל כן הוא. אבל גי' כנה"ג יה, והביא סימוכין לגי' זו מהמקרא, ושכ"ה בסידורים כת"י ישנים, וכ' שאדרבא אין לגרוס יום, ולא ביום [כמו שי"ג זו במחז"ו הנז', וגם משבש הר"ת של המחבר י'הודה], דא"כ משמעו באמרו אח"כ בימים ובלילות כאילו שבאותו יום שאני נושע יש בו ימים וליילות. אמנם בסידורי הספרדים הגי' בל"ז ול"ז רק ישעי לך וכו' ובמשמעו כפי' כנה"ג. ומש"כ בפי' 'ישעי' הוא כהמשך לפי' כנה"ג וע"כ סומן במוסגר שונה.

⁵ ע"ש תהילים פרק סו, ה): לכו וראו מפעלות אלהים נורא על פני אדם: וכרש"י: נורא עלילה - יראוי על בני אדם פן ימצא להם פשע כי כל מעשיהם גלויים. עכ"ל.

⁶ עי' ירושלמי פסחים פ"י ה"א.

הָיָה צוֹר מַעֲלֵינוּ, צוֹר [כִּינוּי לַה', בַּלְשׁוֹן חוּזֵק⁷], זַעַם וְעִבְרָה [מִיַּנִּי פּוֹרְעָנוּת וַחֲרוֹן אַף]⁸. הָיָה נָא

בְּעַדְנוּ [מִגּוֹן כ] צָנָה וְסִחְרָה⁹. פֶּשַׁע וְעִבְרָה [שַׁעֲשִׁינוּ], הָיָה נָא סוֹלַח. שְׁעָה [קִבַּל וְרָצָה] נָא

עֲתִירָה [בִּקְשָׁתֵנוּ וְתַפְלוּתֵנוּ], פִּי מוֹ שֶׁתִּרְצָה וְתִקְבַּל קָרָב [פְּקָרְבָן]¹⁰ הַמְזַבַּח:

שַׁעַר הַרְחָמִים

וְעַד אֵן¹¹, [עַד מֵתִ], עֲמַךְ יִהְיוּ [בַּגְלוּתִם] בֵּין [הַגּוֹיִם הַ] צָרִים¹² [לָהֶם, וְאוֹתָם]. חֲשׂוֹף זְרוּעֶךָ¹³

[גַּלְיָה וְהִרְאָה אֶת כַּחֲךָ], עַל רְשָׁעִים, אֲכַזְרִים [לְהַכְנִיעֵם]. אֲדִיר [עֲנִיִּין לִי חוּזֵק וּמַלְכוּת]¹⁴, בַּהֲכַל עַל כָּל

[הַ] אֲדִירִים, אֵל, [שֵׁם ה', בְּלִי חוּזֵק] נָא, יְהִי [יִהְיוּ] עֲמַךְ¹⁵ [יוֹשְׁבִים] לְבִטָּח. [וְאוֹת הַ] גְּאוּלָּה

לְעַבְדִּים [שֶׁלְךָ, וּמְשׁוֹעַבְדִּים בַּגְלוּתִם בִּיד הַגּוֹיִם]¹⁶, הָיָה נָא שׁוֹלַח [מַלְהוּתִם מְשׁוֹעַבְדִּים עוֹד בְּיַדִּי

הַגּוֹיִם]:

שַׁעַר הַרְחָמִים

⁷ כמו הצור תמים וגו'.

⁸ ע"ש הכ' תהילים ע"ח, מ"ט. ועיי"ש במלבי"ם. ועי' בהגדש"פ.

⁹ עשה"כ תהילים צ"א, ד. ושניהם סוגי מגינים עיי"ש במלבי"ם. אמנם מרש"י שם משמע שצנה היינו המגן מד' רוחותיו, וסחרה ל' סביב כמו סחור סחור.

¹⁰ כ"ג עץ חיים, וכ' מהרי"ץ ע"ד ונשלמה פרים שפתינו. אבל בכנה"ג גרס כקרב, והוסיף שבכל סידורי ספרד שהם מקור הפיוט הגי' בקרב, אך כך נתקבל בידם כקרב ונתן טעם שהוא נכון שאנו מבקשים לקבל עתירתנו כמו שה' מקבל את הדברים הקרבים ע"ג המזבח לריח ניחוח, ועשה"כ תכון תפילתי קטרת לפניך יעו"ש.

¹¹ עשה"כ באיוב פ"ח, ב, ועיי"ש במצו"ד.

¹² כ"ה גם ברומ"א, יהיה בין צרים, ובסדור וני' הנז' בין עמים..., ובמחזור בין שרים.

¹³ עשה"כ ישעיהו נ"ב י.

¹⁴ עי' רש"י תהילים ע"ו, ה.

¹⁵ בסידור ומחזור וני' הנז' ליתא מילה זו. וברומ"א וסידורי הספרדים יהיו... לעברים, וכנראה ששינו מחמת המשקל. וי"ג אַל נא יהיו לבטח, ור"ל שחזור על הרשעים. וכן גי' הספרדים. ובכלל יש להעיר שבעניני הפיסוק וכן בעניני הניקוד יש למצוא חילוקים רבים, וכל מקום תפש עיקר כפי משקל מנגינת אמירתו במקומו, ומזה נבעו רובי שינויים אלו.

¹⁶ עי' ע"ח, וכנה"ג. והוא עשה"כ ויקרא כ"ה נ"ה, ועוד. או כמו בעזרא ט, י. וכמו שהחודש מתחדש כן ישראל עתידים להתחדש כמותה ולצאת [מאפילה] לחירות ולאור גדול. ע"כ מד' ע"ח שם.

דָּרוֹר [חופש וגאולה] **תֵּהָא קוֹרָא**¹⁷, **לָעַם** [ישראל] **הַנְּדָפְאִים** [ומצטערים בייסורי הגלות]. **וְאֹיֵב**
יְזוּרָה [יפוזר, ויופרש לאבדון]¹⁸, **הַצֵּל נָא**, [את ישראל עמך שהם] **חִלְפָאִים**¹⁹ [עדת נכאים וחלושים].
עֲשֵׂה נָא [בבקשה, ניסים ו] **פְּלָאִים**, **וּלְךָ נִשְׁבַּח**. **וּבְ תוֹךְ כַּדִּי קוֹל שְׂרִירִים נָאִים** [שירים
שמשוררים הלויים בביהמ"ק], **נְקֻטִיר וּנְזִיבַח** [לכבוד ה' ולעבודתו]:

שער הרחמים

הָשֵׁב נָא [את ה] **שְׂכִינָה** [שבעווינו נסתלקה], **לְבַיִת הַבְּחִירָה** [ביהמ"ק]. **וְהִסֵּר מִגְּנָה**²⁰ [צער
ואנחה], **מַעַל** [עם ישראל, שנקראים] **שָׁה**, **פְּזוּרָה**²¹. **עֲדָה הַסּוֹרְרָה** [הגוים], **פְּבִדָם** [חוזקם,
ומלכותם]²² **פִּלַח** [חתוך ושבור]²³. **וּבְשִׁמְחָה [וְשִׁשׁוֹן - וְגִילָה]**²⁴, **אֶת לְבָנוּ שְׂמִיחַ**:

שער הרחמים

¹⁷ עשה"כ ויקרא כ"ה, י. וכן ישעיהו ס"א, א. וי"ג תהיה וכ"ה בסידורי הספרדים.

¹⁸ עשה"כ באיוב ל"ח ט"ו, יעו"ש במפרשים. אך הגי' בו' לא כמו בפסוק שהוא בחולם, וכמש"כ בע"ח.

¹⁹ עשה"כ תהילים פ"י י עיי"ש.

²⁰ עי' איכה ג' מגנת לב.

²¹ עי' ירמיה נ י"ז.

²² ואפשר דקאי גם על יראתם.

²³ עשה"כ משלי ז, כ"ג.

²⁴ בסידור ומחזור וני' הנז' ליתא מילת 'את' אלא כ' ובשמחה לבינו שמח. ובע"ח נוסף 'ובששון', [והוא ע"ד הפסוק ליהודים וכו' ושמחה וששון ויקר]. ובכנה"ג 'ובגילה', והוא יותר מתאים למשקל השיר. ולא העירו כלום מזה בפירושם. וברומ"א ובשמחת ראש חודש לבנו שמח. ומכ"ז יובן כדבר האמור שבכ"מ שינו החכמים מסברא ע"פ צורך משקל נגינתם.